

İSTANBUL MEKTUPÇUSU AHMET RASİM

SELMA ÇELİK*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Geliş Tarihi: 09.11.2021

Kabul Tarihi: 22.11.2021

Atıf Bilgisi: Çelik S. (2021).
İstanbul Mektupçusu Ahmet
Rasim. HARS AKADEMİ, 4
(8), 516-538.

Öz

Ahmet Rasim, Darüşşafakadaki eğitimi sırasında Ahmet Mithat Efendi'nin roman ve hikâyelerini okuyarak edebi terbiyesini; yeni edebiyatın öncülerinden olan Namık Kemal vasıtasıyla fikri terbiyesini oluşturmaya çalışmıştır. Edebi eserlerinde olduğu gibi gazetecilik alanında da Ahmet Mithat Efendi'yi takip eden yazar, yaşadığı yıllarda pek çok gazete ve dergide imzalı, imzasız ve takma isimlerle yazı ve çeviriler yayımlamıştır. Edebiyatımızın usta kalemlerinden biri olan Ahmet Rasim; ayrıntılı gözlemleri, ince mizah anlayışı ve samimi üslubu ile İstanbul'un yaşayış biçimi, örf, adet ve geleneklerini eğlenceli bir üslupla okuyucuya aktararak edebiyatımızda sohbet ve hatıra yazarı olarak tanınmıştır. Dönemin önemli dergilerinden olan *Servet-i Fünun*'un ilk yazarları arasında bulunan Ahmet Rasim, daha sonraları içinde bulunduğu çevrenin etkisi ile Dekadanlar tartışmasında Edebiyat-ı Cedidecilerin karşısında yer almıştır. Ahmet Rasim, *Servet-i Fünun*'a dair eleştiri yazılarını 1898 tarihinde yayın hayatına giren *Servet* gazetesinde “Şehir Mektupları ve İstanbul Mektubu” başlıklı sütunlarda yayımlamıştır. *Servet* gazetesinin 3 Haziran 1898-21 Eylül 1898 tarihleri arasında yayımlanmış ilk 100 sayısında Ahmet Rasim'e ait on sekiz yazı tespit edilmiştir. “Şehir Mektupları”nın Ahmet Rasim'e ait olduğu bilinmekle birlikte *Servet* gazetesinin çalışılan sayılarında “İstanbul Mektupları”nın da ona ait olduğu tespit edilmiştir. Çalışma Ahmet Rasim'in biyografisi, *Servet* gazetesindeki yazıları, *Servet*'te yayınlanan yazılarından seçilmiş metinler olmak üzere üç başlıktan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Rasim, *Servet*, *Servet-i Fünun*, Şehir Mektupları.

* Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sivas.
elik.selma2016@yandex.com.tr ORCID: 0000-0002-3886-1338.

THE LETTERMAN OF ISTANBUL AHMET RASIM

SELMA ÇELİK*

RESEARCH ARTICLE

First Received: 09.11.2021

Accepted: 22.11.2021

Citation: Çelik, S. (2021).
The Letterman Of Istanbul
Ahmet Rasim. HARS
AKADEMİ, 4 (8), 516-
538.

Abstract

During his education at Darüşşafaka, Ahmet Rasim tried to establish his literary manners by reading the novels and stories of Ahmet Mithat Efendi and his intellectual manners by means of Namık Kemal, one of the pioneers of new literature. The author, a follower of Ahmet Mithat Efendi in the field of journalism as well as in his literary works, has published articles and translations with signed, unsigned and pseudonyms in many newspapers and magazines published during his lifetime. Ahmet Rasim, one of the master pens of our literature; With his detailed observations, subtle sense of humor and sincere style, he has been recognized as a conservation and souvenir writer in our literature by transferring the way of life, customs and traditions of Istanbul to the reader in an entertaining style. Ahmet Rasim, who was among the first writers of Servet-i Fünun, which was one of the important magazines of the period, later took place against the members of Edebiyat-ı Cedide in the discussion of the Dedecans with the influence of the environment in which he was located. Ahmet Rasim published his critical articles about Servet-i Fünun in the columns titled “Şehir Mektupları and İstanbul Mektubu” in the Servet newspaper, which entered its publication life in 1898. Seventeen articles belonging to Ahmet Rasim were identified in the first 100 issues of the Servet newspaper, published between 3 June 1898-21 September 1898. Although it is known that the Şehir Mektupları belong to Ahmet Rasim, it has been determined that the İstanbul Mektupları also belong to him in the studied issues of the Servet newspaper. The study consists of three titles: the biography of Ahmet Rasim, his articles in Servet newspaper, and selected texts from his articles published in Servet.

Keywords: Ahmet Rasim, *Servet*, *Servet-i Fünun*, Şehir Mektupları.

* PhD Student, Sivas Cumhuriyet University, Department of New Turkish Literature, Sivas.
elik.selma2016@yandex.com.tr ORCID: 0000-0002-3886-1338.

Giriş

Edebiyatımızda gazeteci kimliğinin yanında “Şehir Mektupçusu” olarak da tanınan Ahmet Rasim, günlük gazetelerde düzenli köşe yazılarının yerleşmesini sağlayan ilk yazarlardandır.

Ahmet Rasim’in mizahçılığının en güzel örneklerinden olan “Şehir Mektupları”¹ ve “İstanbul Mektupları” başlıklı yazıları *Servet* gazetesinde yayımlanmıştır. Servet-i Fünun’un sanat anlayışına yönelik yapılan eleştirilere ve devrin edebiyat ortamındaki tartışmalara “Şehir Mektubu ve İstanbul Mektubu” sütunlarında yer veren sanatçı, “Şehir Mektupları”ndaki canlı ve samimi üslubu ile Sultan II. Abdülhamit devri İstanbul’unun bütün güzelliklerini anlatarak İstanbul’da yaşanan hayatı birçok yönüyle konu edinmiş; dönemin gelenek ve göreneklerini yansıtır, gazete ve basın hayatına dair kişi ve olayları araştırmıştır (Aktaş 1987: 50). Sanatçı, aynı konuları “İstanbul Mektubu” başlıklı yazılarında da işlemiştir.

Bu çalışmada Ahmet Rasim’in biyografisi ve *Servet* gazetesinin 3 Haziran 1898-21 Eylül 1898 tarihleri arasında “Şehir Mektupları” ve “İstanbul Mektubu” başlığı altında yayımlanan yazılarının alfabetik listesi ve bu yazıların içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Seçilmiş metinler bölümünde ise “İstanbul Mektubu” başlıklı yazılara yer verilmiştir.

Ahmet Rasim’in Biyografisi (1867-1932)

Edebiyatımızda gazeteci kimliği ile tanınan Ahmet Rasim, mahalle mekteplerinde ilk eğitimini aldıktan sonra ailesinin isteği üzerine Darüşşafakaya yerleştirilir (Aktaş 1989: 117-119). Sanatçının Darüşşafakadaki öğrencilik yılları, basının ciddi anlamda kontrol altında olduğu döneme rastlar (Aktaş 1987: 14). Burada Namık Kemal’in yazılarıyla fikri terbiyesini oluşturmaya çalışan Ahmet Rasim, okula gizlice getirilen Manastırlı Rıfat’ın² çıkardığı “Çanta” dergisi vasıtasıyla yeni fikirleri ve Avrupai edebiyatı tanıma imkânı bulur. *Çanta* dergisinin yanında Darüşşafakaya gizlice sokulan gazetelerden biri de *Tercüman-ı Hakikat*’tir. Ahmet Mithat Efendi’nin hikâye ve romanları *Tercüman-ı Hakikat*’te yayımlanmaktadır. Ahmet Rasim, gazetede yayımlanan A. Mithat Efendi’nin roman ve hikâyelerini beğenerek okur. Darüşşafakada memur olarak çalışan Hayrettin Bey’in aracılığıyla temin ederek okuduğu *Mebainü’l-İnşa* adlı eser, Ahmet Rasim’deki Ahmet

¹ Hayrettin Orhanoglu (Haz.) (2012). Ahmet Rasim Şehir Mektupları. İstanbul: İnkılap Kitabevi..

² Manastırlı Rıfat’ın hayatı ve edebi faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz: Ahmet Bozdoğan, Manastırlı Mehmet Rıfat ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2001.

Mithat ilgisini daha da artırır. Sanatçının ilgi duyduğu konulardan biri de tarihtir. “*Mektepte tarih okudum, anlamadım. Mektepten çıktuktan sonra baktım adamakıllı bir tarih kitabı yoktu ve İkinci Abdülhamit devrinde tarih okumak adeta bir cürümdü. O zaman tarihleri okur, bu kitaplardan bana lazım parçaları da kopararak, tavanın içine saklardım. İkinci Meşrutiyet’ten sonra bu koparıp koparıp sakladığım parçaları meydana çıkardım*” (Balci 2004: 113) ifadeleri Ahmet Rasim’in Darüşşafaka’da iyi bir tarih eğitimi almadığını gösterir. Bu sebeple mezun olduktan sonra tarihle ilgili çalışmalar yapar ve küçük okul kitapları yazar. Bir ara Posta ve Telgraf Nezareti Fen Kalemine memur olarak işe başlar ancak bu işin kendisine göre olmadığını anlar ve görevinden ayrılır. Yazar olmayı tercih eden Ahmet Rasim, “Yolcu” ismiyle tercüme ettiği ilk manzumeyi öğrencilik yıllarında sık sık uğradığı kitapçı Kirkor’a okur. Şiiri beğenen Kirkor, onu *Tercüman-ı Hakikat*’e gönderir. Kirkor aracılığı ile Tercüman-ı Hakikat ile tanışan Ahmet Rasim’in bundan sonra yazıları bahsi geçen gazetede yayımlanmaya başlar. Sanatçının Direklerarası’ndaki Ermeni Perûkâr ile kurduğu arkadaşlık da onun basın hayatına girmesinde Kirkor kadar etkili olur. İstanbul’un iç yüzünü Ermeni Perûkâr’dan tanınması Ahmet Rasim’in basın hayatını yaşayarak öğrenmesine yardımcı olur. Mehmet Tahir Bey’in aracılığı ile *Ceride-i Havadis* gazetesinde tercümanlık yapan Ahmet Rasim, 1885’te *Tercüman-ı Hakikat*’in yazı heyetine katılır ve uzun yıllar basın hayatına hizmet eder. *Güneş, Gülşen, Şafak, Say, Sebat, Hamiyet, Hazine-i Fünûn, Mektep, Maarif, Servet-i Fünûn, Ceride-i Havadis, İkdâm, Tercüman-ı Hakikat, Musavver Malumat, Sabah, Resimli Gazete, Sabah, Mecmua-ı Ebüzziya* gibi dönemin çeşitli gazete ve dergilerinde yazı, çeviri ve şiirleri yayımlanan Ahmet Rasim’in pek çok gazete ve dergide imzalı, imzasız ve müstear isimle yazıları ve çevirileri bulunmaktadır (Enginün 2014: 79-80). Ahmet Rasim, *Malumat* ve *Servet* gazetesindeki “Şehir Mektupları”³ yazılarını kitap hâlinde yayımlamıştır. II. Meşrutiyet’in ilanından sonra basında sansürün kalkması üzerine makale, fıkra ve yazılarını kitap hâlinde yayımlayan yazar, *Sabah, Haftalık Şurâ-yı Ümmet, Resimli Kitap, Donanma* ve *Musavver Muhit* gibi mecmualarda da yazılarını yayımlar. *Boşboğaz* isimli mizah gazetesini H. Rahmi Gürpınar ile çıkarır. Birinci Dünya Savaşı ve mütareke döneminde *Yeni Gün, Tasvir-i Efkâr, Zaman, Eski Gün*, gibi gazeteler çalışan yazar, Cumhuriyet’in ilanı ile *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde yazılarını

³ Ahmet Rasim’in “Şehir Mektupları”nın kahramanı İstanbul’dur. Yazar, Cumhuriyet’ten önceki İstanbul yaşayışı, insan ilişkilerini sık sık ironiye başvurarak ve yaşama sevincini hissettirdiği bir üslupla yazdığı eserinin büyük bölümü 1897-1899 yılları arasında yayımladığı fıkra-sohbet-deneme türlerinde yazmış olduğu yazılardan oluşur. Yazar, çeşitli gazetelerde ve basında yayımlanan bu yazıları 1910 yılında bir araya getirir ve kitap hâlinde yayımlar. “Şehir Mektupları” ile Ahmet Rasim yazar kimliğini kazanmıştır. “Şehir Mektupları”nın bir diğer özelliği ise insanlarda İstanbulluluk bilinci oluşturmaya çalışmasıdır.

yayımlar. Ahmet Rasim'in sosyal ve kültürel açıdan etkili bir gazeteci olması, onun Alman İmparatoru Wilhem'in Suriye gezisine *Malumat* gazetesi muhabiri olarak katılmasında, II. Meşrutiyet'ten sonra görevli olarak Sofya'ya gitmesinde; Birinci Dünya Savaşı'nda İstihbarat Cemiyeti'nin görevlendirmesiyle Romanya ve Suriye cephesinde bulunmasında etkili olur. Yazıları ile Atatürk'ün beğenisini de kazanan; 1927'de İstanbul'dan milletvekili seçilen Ahmet Rasim, Heybeliada'da 21 Eylül 1932'de vefat eder (Aktaş 1987: 7-34).

2. Servet Gazetesinde Ahmet Rasim'in Yazıları

Ahmet Rasim'in eserlerindeki objektif tutumu edebiyat tarihimizde ona ayrı bir yer kazandırmıştır. Yalın ve açık ifadelerle sohbet havası içinde, İstanbul Türkçesinin bütün inceliklerini kullandığı yazıları okuru daha ilk cümlede etkiler. Bu da gazeteciliğinin önemli özelliğidir. Nikbin bir karaktere sahip olan Ahmet Rasim, çok üzücü olayları bile iyimser bir hava ile anlatır. Sultan Abdülaziz devrinden Cumhuriyete kadar yaşanan zihniyet değişimiyle birlikte sosyal ve siyasi hayatta yaşanan dağlımalara şahit olan (Yetiş 1980: 7) Ahmet Rasim, çocukluğundan itibaren gözlemlediği olayları konu edinen yazılarında toplumsal hayatın türlü yönlerini yansıtarak bir dönemin genel manzarasını vermeye çalışmıştır. Ahmet Mithat Efendi vasıtasıyla basın ve edebiyat dünyasına adım atan Ahmet Rasim, tıpkı onun gibi öğretmek ve göstermek metodunu kullanarak okuyucusunu etkilemeyi başarmıştır. Edebi ve sosyal anlamda Darüşşafaka'da geleneksel hayat şekline göre terbiye alması, sanatçıyı aynı yıllarda sanat faaliyetlerinde bulunan Servet-i Fünûn ediplerinden ayırmıştır. Servet-i Fünûn sanatçıları sanat anlayışları açısından eleştiren yazar, asıl ününü gazetecilik alanında kazanmıştır. Bağımsız olarak sanat hayatını sürdürmüş olan Ahmet Rasim, hiçbir edebî topluluğa katılmamıştır (Çelik 2018: 102-103).

3 Haziran 1898-21 Eylül 1898 tarihleri arasında *Servet* gazetesinin yayımlanmış ilk 100 sayısında Ahmet Rasim'e ait on yedi yazı tespit edilmiştir. Bu yazıların listesi⁴ şu şekildedir:

1. Ahmet Rasim, "Ülfet", *Servet*, Adet: 2, s: 3, (Baharın gelişi insanlarda ve tabiatla meydana gelen değişiklikler anlatılmıştır.).
2. Ahmet Rasim: "Ülfet", *Servet*, Adet: 3, s: 3, (Bir kadının güzelliği tasvir edilmiştir.).
3. İmzasız [Ahmet Rasim], "Şehir Mektubu", *Servet*, Adet: 35, s: 3, (Tiyatrocu Abdi hakkında bir ironik bir yazı.).

⁴ *Servet* gazetesinin sayıları adet şeklinde belirtilmiş olduğu için gazetenin numaralandırılmasında adet kelimesi kullanılmıştır.

4. İmzasız [Ahmet Rasim], “Şehir Mektubu”, *Servet*, Adet: 44, s: 3-4, (-miş, -miş ekinin kullanımına ve Sembolistlerin ekleri ve tamlamaları nasıl kullandıklarına dair yazı.)
5. İmzasız [Ahmet Rasim], “Şehir Mektubu”, *Servet*, Adet: 52, s: 4, (New York'ta yayımlanan Comic Review adlı mecmuada Amerikalı bir yazarın alışveriş yerlerinde kullanılan lisana dair bir yazısı.)
6. İmzasız [Ahmet Rasim], “Şehir Mektubu”, *Servet*, Adet: 56, s: 3-4, (Şair ve şiir üzerine düşünceler anlatılmıştır.)
7. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 1, s: 3, (Yazarın *Servet*'te İstanbul Mektupçusu olarak yazılarının yayımlanacağına dair bilgi verilmiştir.)
8. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 2, s: 3, (Hikâye tarzında bir yazı.)
9. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 3, s: 3, (Gazetenin yayın politikasına dair diyaloglar hâlinde kaleme alınmış bir yazı.)
10. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 5, s: 3, (Kendisine yöneltilen eleştirileri okutucuya şikâyet eden yazı.)
11. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 9, s: 3, (İntihâl üzerine düşünceler anlatılmıştır.)
12. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 12, s: 3, (Giyim kuşam merakına dair.)
13. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 14, s: 2, (Fenerbahçe'deki yaşam anlatılmıştır.)
14. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 20, s: 4, (İstanbul'un çeşitli semtlerinde yaşayan insanların yaşamlarına dair manzaralar anlatılmıştır.)
15. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 21, s: 2, (Mahalle haberleri.)
16. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 22, s: 3, (Ajans lokalin haberlerine dair.)
17. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 24, s: 3-4, (Mahalle haberlerine dair ilgili yazı.)
18. İmzasız [Ahmet Rasim], “İstanbul Mektubu”, *Servet*, Adet: 30, s: 2, (Üsküdar muhabiri hakkında yazılmış bir eleştiri yazısıdır.)

“Şehir Mektupçusu” olarak tanınan Ahmet Rasim'in *Servet* gazetesinin 3 Haziran 1898-21 Eylül 1898 tarihleri arasında yayımlanan ilk 100 sayısında da "Şehir Mektubu ve İstanbul

Mektubu” başlıklı yazıları yer almaktadır. *Servet* gazetesinin dokuzuncu sayısında yer alan “İstanbul Mektubu 2” adlı yazıda da Ahmet Rasim, kendisini “*ben İstanbul mektupçusu, şehir mektupçusu*” ifadesiyle tanıtır.

Servet’in 35. sayısında yer alan “Şehir Mektubu” başlıklı yazıda Ahmet Rasim, tiyatro sanatının sahne tekniğini eleştirir. Bu vesileyle dönemin ünlü tuluat oyuncusu “Abdi”⁵ ile ilgili fikirlerini açıklayan yazar, Abdi’nin sahne performansını taklit yeteneği açısından eleştirir. *Malumat*’ta⁶ da bu konu ile ilgili yazılar kaleme aldığı belirten Ahmet Rasim’in söz konusu yazıları Abdi ile arasının açılmasına neden olmuştur.⁷ Ahmet Rasim, Abdi’nin kendisine yaptığı bu tavırları haklı bulur. *Servet* ve *Malumat* gazetesinde orta oyunu ile ilgili yayımlanan yazıların halkın oyuna karşı ilgisini azalttığını da ifade eder. Orta oyunları ile ilgili çeşitli araştırmalar yapan Ahmet Rasim, bu oyunları bize Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan çeşitli milletlerin su yüzüne çıkmış tabiatlarını ve karakterlerini, konuşma tarzlarını, kıyafetlerini; ev, bahçe, hamam, kahve, meyhane, toplum hayatını, geçimlerini; bize has hovardalık, çapkınlık, kabadayılık, hükmetme, zorbalık âlemlerini, kadınlık hâllerini seyircilerin gözünde canlandıran hünerli ve mizahta ciddi oyunlar” olarak değerlendirmiş ve orta oyununun toplum hakkında bilgi edinme adına büyük öneme sahip olduğunu belirtmiştir (Ahmet Rasim 1969: 41-42).

Servet-i Fünun dergisinin ilk yazarları arasında yer alan Ahmet Rasim (Enginün 2014: 84), *Servet*’te “Şehir Mektubu” başlığı altında yayımladığı yazısında *Servet-i Fünun* sanatkarlarının etkilendikleri edipleri beğenmez ve onların şiirlerini tenkit eder:

“[...] *Kafiye bul. Ah! Gelmiyor. Gelmeyince düşünmeden vazgeçip konuşuyorlar.*

Chateaubriand’ın leyle-i mehtabını hatırlıyor musun?

-Pek sönük

⁵ 1853 yılında fakir bir ailenin çocuğu olarak İstanbul’da dünyaya gelen; bir süre sıbyan mektebinde eğitim aldıktan sonra bitpazarında tellâllık, Şehzade Camisindeki usturacılar da çıraklık yapmış olan Abdi Efendi hakkında geniş bilgi için bkz: Aziz Çalışlar, Tiyatro Ansiklopedisi, T.C Kültür Yayınları, Ankara, 1995.

⁶ “Ah! O *Malumat* Gazetesi! Orta oyununu haram etti.” ifadeleri Ahmet Rasim’in oyunla ilgili yaptığı eleştirilere sadece *Servet*’te değil *Malumat* gazetesinde de devam ettiği anlaşılıyor. (*Servet*, adet: 35, s:3)

⁷ “... *Fakat nedense benden perisi haz etmiyor bir zaman sevişirdik ama şimdiler konuşmuyor, dargın, kırgın, rencide dil, o yosma çehresi asık, o güzel gözleri nigah mürde gibi süzgün, yüreği üzgün, takılıyor, harf atıyor, hatta evvelki gün Göksu’da kendisine iltifat eden birine beni göstererek: “Şehir mektupçusu var.” yazar diye serzeniş etti. Sade bu kadarla kalsa iyi! Bahsi uzattı, kendi tuhaflığını hatırladı, hatırladı da zihnen kendi ihtiraatından olmak üzere bir zemin hazırladı. Bütün sahilnişinane beni bir bir takdim ederek, hakkımda söylemediği söz kalmadı.... O ne sözler, o ne buluş, o ne nekrelik. Hak vergisi vesselam. Zannederim ki artık barışırsız. Bana sarmaz, bana darılmaz, kuzu gibi halim durur. Dere de, tepede yine buluşur. Sohbet ederiz.”* (*Servet*, adet: 35, s:3) ifadeleri Ahmet Rasim ile orta oyuncu Abdi arasında yaşanan kırgınlığı göstermektedir.

Balzac'ın İhlamur Altındaki Geceler..

-Uzun...

-Lamartine'nin dalgaları .

-Küçük.

-Musset'nin perde-i leyali.

-Kapanık.

-George Saint'in mektupları

-Pek açık.

- Coppee'nin soneleri.

-Tatsız.

Flaubert'in romanları.

-Tuzsuz.

-Hugo'nun Sefiller'i.

-Kof.

- Zola'nın L'Assommoir.

-Sıkıntılı.

-Prudhomme'un Lehrevi

-Afyonu -Cenab'ın Riyah-i Leyali.

-Sağnaklı.

-Kemal'in Akif Bey'i

-Pek züppe.

-Benim aşiyân-ı aşk...

-Darılma, pek dar.

-Fakat sizin kâşane-i keder.

-Bir fikr-i mahsus.

//(-4-)//

Öyle ise hangi şiiri beğeniyorsunuz?

Hepsi bayağı...

Şair yok.

Schiller fena mı?

Protestan Shakespeare?

Soğuk.

Danet?

Pek eski.

Paul Verlaine?

Sarhoş.

Ay?

Siz kimi intihap ediyorsunuz?

Mallarme'yi mi?

Hayır.

Ben kimseyi beğenmiyorum.

Yazdıklarım da bunu ispat etmez mi?

Evet!"(Servet; Şehir Mektubu, adet:56, s. 3-4)

Türk edebiyatını Batılılaştırmak isteyen Servet-i Fünûn sanatçıları, bir süre sonra Batı'ya hemen her anlamda bağımlı hâle gelerek taklitçi olmayı varoluş sebebi saymışlardır. Yabancı dillere özellikle Fransızcaya büyük ölçüde hâkim olan sanatçılar; İsveç, Rus, İngiliz, Alman, İtalyan edebiyatları hakkında da bilgiye sahiptir (Çetin 2016: 5). Üslup bakımından Batılı eserleri taklit etmiş olan Servet-i Fünuncular; parnesyen, sembolist, realist ve natüralist sanatçıların etkisinde kalmış ve Servet-i Fünun'da bu sanatçılardan çeviriler yayımlamışlardır. Ahmet Rasim, Serveti Fünun sanatçılarını eleştirirken onların Alphonse de Lamartine, Alfred de Musset, La Fontaine, Victor Hugo, Françoise Coppee, Boileau, Sully Prudhomme, Chateaubriand, Andre Cheiner, Alexandre Dumas Pere, Jules Verne, Octave Feuillet, Paul de Kock, Paul Bourget, Maupassant, Emile Zola, Bernardin de Saint Pierre, George Ohnet, Aleandre Dumas Fils (Çetin 2016: 5-6) vb. ediplerden

faydalanmalarına gönderme yapar. Ahmet Rasim'in "Şehir Mektupçusu" imzası ile *İrtaka*'da yayımladığı sohbet türündeki yazılarında o hafta çıkan *Servet-i Fünun* dergisinin sayısı ile alay ettiği görülür. Ahmet Rasim, *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlanan şiirleri, resimleri ve hikâyeleri⁸ "İcmal-i Edebi" başlığı altında yayımladığı yazıda eleştirir.

Ahmet Rasim, dönemindeki gramer ile ilgili tartışmalara da kayıtsız kalmamıştır. *Servet*'teki bir diğer "Şehir Mektubu" (*Servet*, Adet:44, s. 3-4) yazısında "-mış" ekinin kullanımını alaycı bir şekilde eleştiren yazar, kullanılmaya yeni başlanılan sözcük ve sembollerin menşeyini göstermiştir. Yazar, sembollerin bazılarını beğenirken bazılarıyla da alay etmiştir. Bu sembol ve imgelerin *Servet-i Fünun* edipleri tarafından ortaya konulduğunu hatırlayacak olursak; bu eleştirilerin *Servet-i Fünun* mecmuasında yayımlanan şiirlere yöneltildiği anlaşılacaktır. Yazar, aynı yazısında *Servet-i Fünun* ediplerinin bazı sözcüklere verdikleri anlamları da eleştirmiştir:

"Edebiyat-ı hazıra: Frenk saçı

Edebiyat-ı hazıra aleyhinde bulunanlar: Purikâr-ı edebî

Edebiyat-ı hazıra lehinde bulunanlar: Müşteri-i nevzuhur

Aşk: Şehik

Alaka: Şehka

Sevda: Şehak"

Hıçkırık anlamına gelen "şehik" kelimesinin *Servet-i Fünun* sanatçıları tarafından "aşk" kelimesinin karşılığı olarak kullanılmasını eleştirmiştir. Bilindiği gibi *Servet-i Fünun* edipleri yazılarında o güne hiç kullanılmayan ya da çok az kullanılan kelimeleri tercih etmişlerdir. "*Zulmet-i ebkem (dilsiz karanlık), sâat-i semen-fâm (yasemin kokulu saatler), nây-ı zümürriid (zümriit ney), nağme-i şeffaf (şeffaf ezgi), tûf-ı tesliyet (teselli yankısı)*" (Çetin 2016: 17) şeklinde örneklendiği gibi terkipler oluşturarak kendilerine has imgeler yaratmışlardır.

Ahmet Rasim'in dilde sadeleşme konusundaki fikirleri daha temkinlidir (İrtika Nr. 4, İcmal-i Edebi, s. 13-14) Malûmât Hareketini temsil eden dergilerde de yazıları yayımlanan Ahmet Rasim, dilde sadeleşmenin gerekliliğine inanmakla birlikte öncelikle bu hamlenin

⁸ Süleyman Nesip'in "Terâne-i Hüsrân" isimli şiiriyle epey eğlenen Ahmet Rasim, işi daha ileri noktaya getirir ve "Ve Çagane-i Hırman" isimli alaycı bir şiir de yazar. Tevfik Fikret'in "Yeşil Yurt" şiiri ve Hüseyin Cahit'in "Âlî" isimli hikâyesi, *Servet-i Fünun*'un 4 Mart 1315 tarihli 418. sayısındaki "Zügürt" diye tesmiye edilen kapak resmi de bu eleştirilerden nasibini alır. (Şehir Mektupçusu (1315). İcmal-i Edebi. İrtika I/1, 1)

getireceği birtakım zorlukların çözüme kavuşturulması gerektiğine inanır. Çözüme kavuşması gereken maddeler ise şunlardır: “1. Yüzyıllardır milletin hislerine tercüman olmuş olan kelimelere karşılık kelimeler bulunmadan eskileri terk etmemek. 2. Sadelik her dil için meziyettir ancak sadelik derken Ahmet Rasim, ‘avamın ağzında yıpranmış kelimeleri ifade aracı olarak tercih etmeyi’ uygun görmez. 3. Her sanatın bağlı olduğu usûl, kaide, tarz ve istilahlar olduğunu belirten yazar, dilin ne olduğunu, nasıl tekâmül ettiğini, kelime his ve hüsn-i ifade gibi kavramları bilmeyen hatta anlamayan avamın hüsn-i teveccühü için moda çıkarmanın önceki sanatçıların (Şinasi, Hamid, Ekrem’in açtığı yol) yaptıklarına ters bir tavır sergileneceğini söyler.” (Kumsar 2016: 49). Yazının sonunda Ahmet Rasim, avam için bir şey yazılmaması fikrinde değildir. Ancak bunu öyle bir üslupla söyler ki yazdıklarının gerçek duyguları mı yoksa alay mı olduğu anlaşılmamaktadır.

“Mülâhazât-ı mesrûde-i acizanemden avam bir şey okumasın gibi bir fikir çıkarılmasın. Onlar için ne kadar çalışılırsa terakkiyât-ı dâhiliyemize o kadar hizmet edilmiş olur. Hatta Ahmed Midhat Efendi Hazretleri'nin onlara mahsus müellefât-ı makbule yetiştirerek dâire-i vukuf ve malûmâtlarını tevsi' etmeye çalıştıkları rub'-ı asırdan beri bu meslek-i münferide sâlik olanlarımız dahi çoğaldı. (...) Fakat fikr-i ticaret ve ziraatı mülhem, İslamiyet ve Türklüğü mübîn, maişet-i beytiyeyi muarref, izdivaç ve tenasülde mündemiç hükm-i ictimaiyeyi müfesser, örf ve âdet ve kanun ve nizamı nâtik, vezâif-i ictimâiye ve İslâmiyeyi hakî, Türklüğün ne türlü bir meziyet-i kavmiyeye alem olduğunu muvazzah, sanat ve marifetin bir milleti servet ve saadetin hangi derecesine es'âd edeceğini müş'ir ve daha sâir levâzım-ı medeniye-yi şâmil eserler henüz görünmedi. Mamaflı bu nevâkısın ikmâl edileceğinde ümidimiz berkemaldir. Zamanımız çok. Biraz daha bekleyiverelim. Ne olur? Hem şiir ve edeb-i avam biraz feyiz alsın.” (Ahmet Rasim 1315: 13-14).

Servet'te yayınlanan “Şehir Mektubu”nda yeni kelime ve tamlamalar konusunda Servet-i Fünuncuların bazı noktalarını eleştiren Ahmet Rasim'in *İrtika*'da yayımlanan “İcmal-i Edebi” başlıklı yazıda dilde sadeleşme hususunda onlarla aynı çizgide olduğu görülür. Ahmet Rasim'in pek çok konuda ayrı düştüğü Tefik Fikret, dilde sadeleşmeyle ilgili “tasfiye-i lisan tabirinin kulağa hoş gelmekle birlikte bunun Osmanlıcanın yüzlerce seneden beri alışmış olduğumuz kelimelerini kaldırıp yerine Türkçelerini koymak suretiyle yapılabileceğine inanmaz. Çünkü atılan kelimelerin daha iyisi bulunup bulunamayacağı meçhul olduğu için dilin büsbütün bozulma ihtimali de vardır. Mevzu, şiir ve edebî makale ise avamın havası anlamamasının bir kayıp olmadığını düşünür” (Kumsar 2016: 35)

şeklinde hülasa edilebilecek fikirlerini takdir etmesi ise dil bahsinde Tefik Fikret ile aynı görüşte olduğunu gösterir.

Ahmet Rasim'in gençlik yıllarında devam ettiği Perûkâr dükkânı ve orada işittikleri, kitapçı Kırkor'dan dinledikleri Şehir Mektupçusuna eğlence yerleri ve matbuat sahnesini tanıması açısından yardımcı olmuş (Aktaş 1988: 10-11) ve bu izlenimlerini "Şehir Mektupları"nda renkli tasvirlerle anlatma fırsatı vermiştir. Dönemin sosyal hayatına dair bilgilere ulaşılan Şehir Mektuplarında yazar, mesire alanlarındaki insanların dümbelek ve zurna eşliğinde söylenen türkülere eşlik ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca aynı yazıda çevrenin doğal güzellikleri ve eğlence hayatı hakkında bilgi vermiştir. Yazar, "Şehir Mektupları"nda ulaşım, vapur iskeleleri, günlük yaşamdaki sorunlar, kültür hayatı gibi farklı konulara da temas etmiştir. İstanbul'un örf ve adetleri, yaşayışı ile ilgili birçok ayrıntıyı gözden kaçırmadan, günlük halk dilini başarılı bir şekilde kullanarak; sohbet üslubuyla anlatan Ahmet Rasim'in bu yazıları dil malzemesi bakımından büyük zenginlik gösterir (Enginün 2014: 145-146).

Servet'te "İstanbul Mektubu" başlığı altında imzasız olarak yayımlanan yazıların "İstanbul Mektubu 2" başlıklı yazıda, "*Fakat ben İstanbul mektupçusu, şehir mektupçusu olayım da*"⁹ ifadesinden bu yazıların Ahmet Rasim'e ait olduğunu daha önce ifade edilmişti. Yazar, "Şehir Mektupları"nda olduğu gibi "İstanbul Mektubu" başlıklı yazılarında da genellikle "tramvay, reji kolcuları, bankalar, Terkos kumpanyası, arabacılar, sokak köpekleri, Şirket-i Hayriye vapurları, vagonların temizliği" gibi toplumsal yaşamla alakalı konulardan bahsetmekle birlikte bu yazılarda *Servet-i Fünûn*'un şiir anlayışına dair değerlendirmeler yapar. Söz konusu dönemin "yeni edebiyat-eski edebiyat, intihal, dekadantlık" gibi tartışmalarında taraf olmuştur.

*"İntihal! İntihal! Bir taraftan günde bir intihal! Diğer tarafta haftada bir intihal!
Yaşasın aklam-ı Osmaniye! Yaşasın şimdiki üdeba!*

*Fakat ben İstanbul mektupçusu, şehir mektupçusu olayım da mesela Figaro'dan
intihal etmeyeyim, bu garip! Benim elim ayağım yok mu? Ben de çalarım. Alın bir
numune: Yeni edebiyat-ı cedide ile eski edebiyat-ı cedide Eski edebiyat (Bir makale-i
maznûneye) göreceğin ceza daha ağır olur mutasallifâne nümayişlerden vazgeç, sözü
tarta tarta söyle."* (*Servet*; İstanbul Mektubu 2, Adet:9, s.3)

⁹ *Servet*; İstanbul Mektubu 2, Adet:9, s.3.

Ahmet Rasim, anı türünde yazdığı *Muharrir, Şair, Edip* adlı kitabında da söz konusu tartışmaların içinde bulunduğunu belirtir:

“[...] *İkdâm sahibi Cevdet Bey biraderimiz matbuata hususi alakamı bildiği için hakkımda:*

-Matbuatın tuzu biberidir, derdi.

Matbuat âlemine düştüğümden beri kaç “edebî ihtilaller ve hareketler!” devri meydana gelmişse onda benim hiç değilse serçe parmağım vardır. Eserlerim bu işe karıştığımı açıklayacak itham edici vesikalardandır. İtiraf ederim ki bilerek kasten, elimde olmayarak, zaruri, mecburi, şahitli ve şahitsiz suçlar ile mahkûm olmuş bir sabıkalıyım. Yalnız evrakım henüz temyizden çıkmadı. Bu gidişle de çıkamayacak! Sözüün kıyası: Kambersiz düğün olmaz” (Yetiş 1980: 186).

Ahmet Rasim, kendisi üzerinde büyük etkisi olan Ahmet Mithat Efendi'nin tesiri ile didaktik ve popüler roman geleneğini benimsemiştir (Ercilasun 2013: 66). Ayrıca bu etki ile *Tercüman-ı Hakikat* ve *Servet* gazetesindeki yazılarında da *Servet-i Fünun* karşıtları cephesinde yer almıştır. Yazıda sözün anlaşılır olmasından yana olan Ahmet Rasim, bu nedenle kendisinin dahi anlamadığı terkip ve tamlamaları halkın nasıl anlayacağını sormakta; intihal meselesine de şiddetle karşı çıkmaktadır. İntihalin duygularımıza dahi işlediğini söyleyerek, kendilerini “Edebiyat-ı Cedide” edibi olarak tanıtan şahısların eserlerini eleştiren Ahmet Rasim, “İntihal ve Dekadanlık” tartışmalarına en derli toplu cevap veren sanatçılardandır. *Musavver Malumat* mecmuasının 133, 134, 135, 136. sayılarında Süleyman Nesip'in “İki Söz Daha” adlı yazısına cevap verdiği “Tekâmül ve Terakki” adlı makalesinde Doğu-Batı sentezinden meydana gelen bir edebiyatın oluşumunu birtakım şartlara bağlamış olması da bunun göstergesidir (Aktaş 1987: 64).

“1. “Fikr-i intihal”den kurtulmalıdır. 2. Avrupa edebiyatını bu gelişmişlik düzeyine çıkaran dahili ve harici etkenleri araştırarak mahiyetini kavradıktan sonra onlar gibi düşünüp Türk gibi yazmalı, “ihtisat ve tasvirat bütün bir Türk ihtisat ve tasviratı olmalı”dır. 3. Doğu ve Batı'nın sentezinden meydana gelecek bir edebiyata sahip olacaksak, Doğu edebiyatı konusunda da en az diğeri kadar bilgi sahibi olmalı, “şimdi bizim vukuf ve irfanımız gibi insanı mutavassıtın güruhuna sokacak hâl-i mütereddidaneyi izale etmeli”dir. 4. “Hissiyat-ı âliye”yi kendimiz için yazmak yolu terk edilerek milletin ihtiyaçlarını gözeten yazılar yazılmalıdır. Bunun için ise “şeriat-i içtimaiyemizle adat ve ahlâk-ı ümmetle ittıla hasıl etmeli”dir. 5. Yeni terkipler icadıyla sadece “cebr-i tabiat”değil “tebdil-i fikir ve meşrep ettiğimizi gösteren”yanlış yollara sapmadan önce doğru düşünmeyi öğrenmelidir. 6. Bir ülkede bilim ve teknoloji

ilerlemedikçe edebiyatın ilerlemeyeceği “bedihat-ı tarihiyeden”olduğu ve bizde ilerlediği zannedilen edebiyatın “Frenk, Acem, Arap, Latin, Yunan ve saireden dökülüp gelen enkazdan yapılmı derme çatma bir şey” olduğundan öncelikle kendimize özgü bir çalışma şekli bulmalıdır. Aksi takdirde “efkâr-ı hissiye hamalı” oluruz ve “Yeni Cami arzuhâlcileri gibi daima bir başkasının efkâr ve mülâhazatını yazmak” durumunda kalırız. 7. İlk belirtilerinin daha şimdiden görüldüğünü herkesin kabul ettiği “Frenk mukallitliği ile eskiden kalma “Acem ve Arap taraftarlığı”nı herkes şiddetle eleştirmeli ve ortadan kaldırmaya çalışmalı, taklidi olağan karşılamaktan vazgeçerek “efkâr-ı salime-i mucidaneye kuvvet vermeli”dir.8. Dili ve imlayı Namık Kemal’in başlattığı yolda ıslaha devam etmeli, edebiyatın her alanında “mütehassısîn” yetiştirmeye çalışmalıdır” (Gökçek 2007: 87).

Ahmet Rasim, yeni bir edebi anlayış olarak ortaya çıkan Servet-i Fünûn edebiyatının başarılı olmasını yukarıdaki şartlara bağlar. Bahsi geçen değerlendirmeler aslında o yılların edebî ortamında Servet-i Fünûn ediplerine yöneltilen eleştirilerden ibarettir. Yukarıdaki öneriler esasında Ahmet Rasim’in yeni bir edebiyatın kurulmasına yönelik teklifleridir. Yazarın benzer görüşlerine *Servet*’teki yazılarında da rastlanılmaktadır.

Sonuç

Sultan Abdülaziz Dönemi'nden Cumhuriyet'e kadar geçen zamanın bizzat tanığı olan Ahmet Rasim, siyasi ve sosyal yaşamdaki çözümlere tanık olmuştur. Çocukluğundan itibaren tanık olduğu bu olayları anı ve fıkra türündeki yazılarında ele alarak adeta bir devrin panoramasını çizmiştir. Ahmet Rasim, belgesel nitelikli roman, hikâye ve yazılarıyla belirli bir grubun, mektebin insanı olmamış, her kesimi kucaklamaya çalışmıştır. İstanbul Türkçesinin bütün inceliklerini kullanan sanatçının kısa cümlelerden oluşan, yalın, açık ifadelere yer vermesi ve yazılarını sohbet havası içinde iyimser bir bakış açısı ile yazması yazarlığının en önemli özelliğidir. Yazarın bu özelliği *Servet*'te yayımlanan “Şehir Mektupları ve İstanbul Mektubu” başlıklı yazılarına da yansımıştır. “Şehir Mektupları” başlıklı yazıları kitap olarak 1910 yılında Ahmet Rasim tarafından yayımlanmıştır. Yaşadığı yıllarda çok farklı mecmua ve gazetede imzalı, imzasız, müstear isimlerle pek çok yazısı yayımlanan Ahmet Rasim'in “İstanbul Mektupları” başlıklı yazıları da bir araya getirilmeyi beklemektedir.

Kaynakça

- Ahmet Rasim (1315). “İcmal-i Edebi”. *İrtika*, S. 4, s. 13-14.
- Ahmet Rasim (1969). *Muharrir Bu Ya*, (Haz. Hikmet Dizdaroğlu). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Akalın, L. Sami. (1966). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Aktaş, Şerif (1987). *Ahmet Rasim*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aktaş, Şerif (1988). *Ahmet Rasim'in Eserlerinde İstanbul*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aktaş, Şerif (1989). “Ahmet Rasim”. *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. C. 2, s.117- 119.
- Akyüz, Kenan (2013). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Balci, Serdal (Kasım 2010). “Ahmet Rasim ve Tarih”. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.9, s. 112-118, (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2768/36986>.)
- Bozdoğan, Ahmet (2001). *Manastırlı Mehmet Rıfat ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budak, Ali (2008). *Batılılaşma ve Türk Edebiyatı Lale Devri'nden Tanzimat'a Yenileşme*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Çalışlar, Aziz (1995). *Tiyatro Ansiklopedisi*, Ankara: T.C Kültür Yayınları.
- Çelik, Selma (2018). *Servet Gazetesi (1-100 Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, Nurullah (2011). *Tanzimat'tan Bugüne Yeni Türk Edebiyatı, Şiir Çözümlemeleri*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Çetin, Nurullah (2016). *İkinci Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çetişli, İsmail (2012). *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, Selçuk (2015). *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)*, Ankara: Akçağ Yayınları.

- Enginün, İnci (2014). *Yeni Türk Edebiyatı- Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, Bilge (1981). *Servet-i Fünun'da Edebî Tenkit*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları Araştırma ve İnceleme Eserleri.
- Ercilasun, Bilge (2012). *Servet-i Fünûn'da Edebî Tenkit*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Bilge (2013). *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gökçek, Fazıl (2007). *Bir Tartışmanın Hikâyesi "Dekadanlar"*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Hamarat, Zehra (2010). *Ahmed Rasim'in Eserlerinde İstanbul Folkloru*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal (1969). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi.
- İnuğur, M. Nuri (1993). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kolcu, A. İhsan (1999). *Türkçede Batı Şiiri (Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerinden Bir Araştırma 1859-1901)*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Koloğlu, Orhan (2015). *Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayıncılık.
- Kumsar, İ. Alper (2016). *Malûmât Hareketi*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Levend, A. Sırrı (1965). *Ahmet Rasim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Okay, M. Orhan (2015). *Batılaşma Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özgül, M. Kayahan (2004). *Ömrüm-Ali Kemal*. Ankara: Hece Yayınları.
- Parlatır, İsmail (Tarihsiz). "Servet-i Fünun", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. C. 7, s. 527-528. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Parlatır, İsmail; Enginün, İnci; Karaca, Alaattin (2011). *Servet-i Fünun Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Tokgöz, Ahmet İhsan. (2012). *Matbuat Hatıralarım*, (Haz. Alpay Kabacalı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Topuz, Hıfzı (2013). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yalçın, Alemdar (2002). *II. Meşrutiyette Tiyatro Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın, Alemdar; Aytaş, Gıyasettin (2005). *Tiyatro ve Canlandırma*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yetiş, Kazım (1980). *Muharrir, Şair, Edip*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, Kervan Kitapçılık Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Yetiş, Kazım (2007). *Dönemler ve Problemler Aynasında Türk Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Yetiş, Kazım (Tarihsiz). "Millî Edebiyat Anlayışı", *İlmî Araştırmalar*, S. 8, s. 268. İstanbul.

Seçilmiş Metinler¹⁰

İstanbul Mektubu 3

Direktör _ Yazı eksik. Vakit dar. Ne yapacağız?

Muharrir_ (Hayretle) Bilmem?

Nasıl bilmem? Yazı bulmalı.

Nereden bulayım! Posta gelmedi.

¹⁰ "Seçilmiş Metinler" bölümünde edebî ve sosyal açıdan dönemin özelliklerini yansıtan ve dönemin dil ve üslubu hakkında önemli bilgiler içeren yazılar yer alır. Seçilmiş metinlerden Latin harflerine aktarılma yapılırken orijinal metne bağlı kalınmıştır; ancak diğer bölümlerde TDK'nin 2012 tarihli İmla Kılavuzu esas alınmış; İmla Kılavuzu'nda yer almayan kelimelerin yazımında ise Ferit Devellioğlu'nun "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat"ından yararlanılmıştır. Latin harflerine aktarılan yazılarda bulunan yabancı özel isimler, orijinal yazımıyla; ancak orijinal yazılışları bulunamayan isimler okunduğu şekilde verilmiştir. Okunuşundan emin olunmayan kimi kelimeler veya isimler ise parantez içerisinde Osmanlı harfleriyle birlikte verilmiştir. "Seçilmiş Metinler" bölümünde Latin harflerine aktarılan yazılar yazar adına göre sıralanmış; metnin künyesi yazının sağ alt köşesinde verilmiştir. Latin harflerine aktarılan metinlerin gazetede ki sayfa numaralarına özellikle dikkat edilmiş; kelimenin bir hecesi bile diğer sayfaya geçtiyse bu değişiklik parantez içinde (/) işareti ve sayfa numarası yazılarak belirtilmiştir.

Zihninden bul.

Kalmadı.

Kalmadı olmaz. Bulmalı. Yarına gazete çıkacak.

...

Düşünmenin zamanı mı! Yazı isterim.

Efendim. Ne yazayım?

Hatırıma geldi. Tramvaylar hakkında...

Yazdık. Bu nüshada var.

Reji kolcuları.

Yazdık. O da var.

Bankalar... Yok yok. Dur! Şey... Şimendiferlere at tut.

O da var.

Terkos kumpanyası...

Dünkü nüshada mufassal bir bent yazılı... Sonra kabak tadı verir.

Arabacılar...

Ufak bir karavanın olur.

Hele yaz... Ben sana yetiştiririm.

(Dünkü gün köprübaşında iki arabacı müşteri meselesinden dolayı kamçı kamçıya gelmek üzere iken kâhya tarafından men edilmiştir.)

Baş tarafına (dâhiliye) diye işaret et.

Daha daha... Ağabey hatırıma geldi... Sokak köpeklerini...

Peki ama ne diye yazalım...

Uydur.

(Yeni camii taraflarında kuduz bir kelbin itlaf edildiği yazılmıştı. Hayvanın diğer ben-i nevini daladığı maznun olmakla nev-i âidesinin şiddetle nazar-ı dikkati celp olunur.)

Ver aşağı... Şirket-i Hayriye vapurlarındaki kamarotların kamaralardan birini inspecteure hulus çakmak niyetiyle kilitleyerek müşterilere açmadıklarını da yaz.

Yazıldı.

Yaz... Tonluk makinelerce bir sakatlık melhuz olduğunu, vagonların hüsn-i suretle süpürülmeyip tenvir edildiğini...

Yazıldı...

Gördün mü? Siz de muharrir misiniz? Ah! Vaktim olsa da masanın başında ben otursam... Size muharrirlik ne imiş anlatsam... Gazetecilik ne imiş, öğretsem...

(Bu aralık ter içinde bir muhbir kapıdan söver.)

Ne var? Ne havadis...

Efendim... İdare memuruyla ne yapacağız?

(Fena halde bir surat). Ben sana ne soruyorum. Havadis olmayınca para da olmaz.

Olmaz ama ben iki haftadır alamadım. İnadına vermiyor.

Of! Ben havadis istiyorum o para diyor...

Mangiz olmazsa havadis nerede olur...

Haydi buradan! Kaç kuruşunuz kaldı, gör hesabını, git.

(Başmürettip mahzun mahzun girer.)

Kaç sütun...

Üç sütun lazım.

Ne?

(Biraz düşündükten sonra) yaz... Esnaf hâlâ yeni okka ile satıyorlarmış.

Yazıldı...

Canım hiç hatırına bir bent gelmiyor mu?

Gelmiyor...

(Tarafeyn derin bir murakabeye dalar. Bir çeyrek sonra muharririn gözlerinden bir şua-yı neş'e-dâr fırlar.)

Buldum...

(Telaşla) Ne?

Dekadanların (aleyhine) bir makale-i edebiye...

Oh! Artık ben gidiyorum. Sen hemen yaz, ver aşağıya. (*Servet*, adet: 3, s. 3)

(İmzasız)

İstanbul Mektubu 2

İntihal! İntihal! Bir taraftan günde bir intihal! Diğer tarafta haftada bir intihal! Yaşasın aklam-ı Osmaniye! Yaşasın şimdiki üdeba!

Fakat ben İstanbul mektupçusu, şehir mektupçusu olayım da mesela

Figaro'dan intihal etmeyeyim, bu garip! Benim elim ayağım yok mu? Ben de çalarım. Alın bir numune:

Yeni edebiyat-ı cedide ile eski edebiyat-ı cedide

Eski edebiyat (Bir makale-i maznûneye) göreceğin ceza daha ağır olur mutasallifâne nümayişlerden vazgeç, sözü tarta tarta söyle.

Maznun Efendim yeni okka ile mi eski okka ile mi?

Naili-i cedit ehîbbâsından birine bir mektup yazarak biraz görüşmek için bir mahal-i telakki tayin eylemesini rica eder. Fakat zihnine varit olan bir şüphe üzerine zahr-ı mektuba şu hamîşi yazar: (Şayet mektubum elinize vasıl olmazsa bendenizce zahmeti mucip olmamak için âdem-i muvasalatı bildirmeğe erzânî-i lûtf buyurmaklığınız müsterhamdır.) (*Servet*, adet:9, s.3)

(İmzasız)

İstanbul Mektubu

Aman! Ne nazik endam! Ne kadar sevimli, şık, şıllık! Ben ne bileyim?

Meğer müşâare ediyorlarmış. Her gün şıkkı bostana gelir, bostana açılan kapının yanındaki ağacın altındaki koca taşı kaldırır, bir şey bırakır gider, o gider gitmez kapı hızla ardına devrilir. Şıllık çıkar, taşın altındaki zarf ve mazrufu alır. Yerine bir tane bırakır.

Evet. Çalacağım, fakat nasıl? Merakımdan çatlıyorum. Evvelce dahi arz etmiş olduğum vecihle bendeniz de min gayr-i hadd uşşaktanım. Sanat-ı şiire de intisabım vardır. Gazel, kaside, şarkı, semai, destan, mâni, methiye, fahriye, sone, triyole, ditiramot, poem, parodi yapar, neşrederim. Her ne ise! Evet, çatlayıp patlayacağım, düşündüm. Şık ile uzlaşmadan başka çare yok. Artık bilmedeyim Göksu'ya hay hay, Ada'ya, münasip Göztepe'ye gideriz beyim.

Mamaya: Buyrun, Beyoğlu'na: Vızır vızır. Sonra: Cayır cayır Büyük Dere'ye çıkalım mı? Olur efendim. Kalender nasıldır? Pek şairane, derken geçen sıcaklar işime yaradı. Şık soyundu, ceketini şöylece gelişi güzel attı düz bir zarf koyun cebinden fırlayıp saye-i dırahta can attı. Yüreğim birdenbire hopladı. Fırsatı kaçıрмаğa gelmez. O kâğıdı yerden devşirip, cebine yerleştirip sonra okuyup yazmalı. Ben âşık olduğum zaman öyle alaylara hedef oldum ki tarif edemem. Acıyı çıkarmak zamanı geldi. Hemen bir öksürdüm. Bir daha öksürdüm. Boğulur gibi yerimden kalkarak mektubu nazardan gizlemek üzere ağacın dibine koştum öhö! Öhö! Yerden aldım, artık müsterihim.

Gezindik, güldük, oynadık, ayrıldık. Eve gelir gelmez açtım, vay! Nesir ile şiir karışık bakın bakın:

İki Gözüm:

Tıraş ol, sür lavanta, tar-ı ceketle bir iki kırdır.

Süzül Göksu'ya elbet bir güzel dilber olur peyda

(Maksadım kinaye değil estağfirullah! Fakat öyle söylediler, görenler var.)

Dayanmaz şiddet-i aşk ve hevaya ben gibi bî-baht

Onunçün sineden her lahza efganlar olur peyda

(Sizi kıskanmakta hakkım yok mu? Sevmek kabahat mi? Fakat aldanmak kabahat? Rica ederim. Artık aşkımız burada kalsın. Ah!)

Dikkatli okudunuz mu? İntihal hissiyatımıza bile işlemiş. Biçare maşuka beyt-i evveli hemen takımıyla aşırmış, gönlünü çalan beye vermiş. Heves bu ya! Ben de Göksu'ya süzüldüm. Abdi'miz (Pembe Kız) oynuyormuş. Abdi tuhaftır vesselam! Koca Abdi kart çingene taklitini yapmakta fevkalade bir maharet gösterdi. Bizde aktör yok diyenler ibret alsınlar!

Havadis-i mahalliye: Dut mevsiminin hululü münasebetiyle Andelib'in tatil-i figan eylediği söyleniyor.

Kalenderin on iki kuruşa ilan ettiği tabildotta adab-ı kalenderaneye riayet edilmesi ve ne verilirse eyvallah denilip aç kalkılsa dahi ihtiyar-ı sükût olunması yemek listeleri üzerine yazılmak üzere Fransızcaya tercüme edilmek imiş.

Cacık mevsimi hasebiyle sarımsak fiyatı terakki ederek bakkalların tarator gürültüleri ziyadeleşmiştir. Bütün mahalle beyleri bakkal bakkal gezerek tarator başlar başlamaz:

Bakkal Tarator

Oynama çabuk ol diye terennüm-saz olacakları ve içlerinden birinin eline bir def alarak bütün kilâb-ı etrafı ‘av’aveye davet edeceği his olunmakla çırakların süpürge sopalarını hazırladıkları haber alınmıştır.

Kamus-nivisan-ı cedidin mana-yı intihali iktibastan tefrik için (görmeden almak) diye tefsir edeceklerine (göre göre almak) demeleri şüpheyi davet etmekle tarafeyn-i muarızın kelimenin halline mübaşeret etmişlerdir.

İntihal kelime-i edebiyesinin sanayi-i bediyeden olduğunu bilenler mademki intihal edebiyata dâhildir, onu terk etmek reva değildir. Zemininde âyana kalkıştıkları ve bir taraftan dahi sahife sahife aşırmağa başladıkları söyleniyor. Zabıta-ı edebiyenin nazar-ı dikkatini celp ederiz. (*Servet*, adet: 12, s. 3

(İmzasız)